

Veileder for melding, saksbehandling og oppfølging av saker om mulige brudd på forskningsetiske normer ved UiS

Veilederen supplerer retningslinjene «Behandling av saker om mulige brudd på forskningsetiske normer ved UiS»

1. Melding om mulige brudd på forskningsetiske normer

1.1 Hvem kan melde?

Alle kan melde fra om mulige brudd på forskningsetiske normer ved UiS. Det er ingen foreldelsesfrist i slike saker, og det er derfor heller ikke avgjørende når den aktuelle forskningen ble utført eller publisert.

I utgangspunktet er det den som melder fra om mulige brudd på forskningsetiske normer som selv avgjør på hvilken måte det skal meldes fra om forholdet, og til hvem. Nedenfor finner du våre anbefalinger til hvordan meldinger om mulige brudd på forskningsetiske normer kan formidles til UiS.

1.2 Meldinger fra ansatte

Hvis ansatte ved UiS ønsker å melde om mulige brudd på forskningsetiske normer anbefales det å benytte systemet som er utarbeidet for varsling av avvik/kritikkverdige forhold ved UiS ([Varsling av avvik/kritikkverdige forhold](#)). Varslingssystemet er sakstypeuavhengig og kan også benyttes ved andre kritikkverdige forhold ved UiS.

Systemet legger opp til at det i første omgang er forskningsdirektøren ved UiS som vurderer hvem som skal realitetsbehandle meldingen.

1.3 Meldinger fra studenter ved UiS

For studenter ved UiS er det opprettet en egen løsning kalt [«Si ifra!»](#). Meldinger om plagiater/forskningsjuks anses som alvorlige eller kritikkverdige forhold etter graderingen i *Si ifra!*.

Det anbefales at studenter benytter denne løsningen ved melding om mulige brudd på forskningsetiske normer.

1.4 Meldinger fra eksterne (både fra private og selskap/forvaltningsorgan)

Meldinger som mottas fra eksterne, enten dette er privatpersoner, selskap eller forvaltningsorgan, vil bli behandlet på samme måte som meldinger fra ansatte.

1.5 Anonym melding

Offentlige forskningsinstitusjoner har plikt til å vurdere alle henvendelser til institusjonen, også de som kommer anonymt. Institusjonene har videre en plikt til å følge opp slike henvendelser, så langt forsvarlig saksbehandling krever det.

Av hensyn til sakens opplysning og behandling er det imidlertid viktig at institusjonen kjenner melderens identitet. Meldingsløsningene ved UiS, som omtales i veilederen, har derfor lagt til rette for et system der melder ikke har behov for være anonym, men hvor den som melder en sak kan be om konfidensiell behandling.

2. Krav til saksbehandlingen

Forvaltningslovens regler/prinsipper for saksbehandling skal alltid følges, uavhengig av hvordan og til hvem saker meldes inn.

Foruten de generelle kravene til saksbehandling i kapittel II og III, som gjelder all saksbehandling ved offentlige organer, fremgår det nå eksplisitt av forskningsetikkloven § 6 første ledd at fvl. kapittel IV og V, som gjelder enkeltvedtak, skal gjelde for disse sakene.

I korte trekk vil følgende plikter påligge UiS i forbindelse med behandlingen av saker om mulige brudd på forskningsetiske normer (ikke en uttømmende redegjørelse/oversikt):

De generelle kravene til saksbehandling (fvl. kapittel II og III)

Habilitetskrav (kapittel II, se særlig fvl. § 6)

Den som forbereder eller treffer avgjørelse i sak må ikke være inhabil. Dette gjelder også «avgjørelser» som relaterer seg til utredning av hvorvidt det er begått brudd på forskningsetiske normer. Hva som gjør noen inhabile fremgår av lovens bestemmelser, og de klassiske tilfellene er at den som forbereder/avgjør saken har egeninteresser i saken (part eller partsliknende interesser), eller at vedkommende står i et slektskapsforhold til noen av de involverte i saken.

Alminnelige regler om saksbehandlingen (kap. II)

Veiledningsplikt (fvl. § 11)

UiS skal innen saksfeltet sørge for å gi parter (og andre interesserte) adgang til å vareta sine interesser i disse sakene på best mulig måte.

Retten til å la seg representere/bistå (fvl. § 12)

En part har rett til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig på alle trinn av saksbehandlingen. «Annen fullmektig» kan være en hvilken som helst myndig person eller organisasjon, f.eks. en tillitsvalgt hvis vedkommende er medlem av en tjenestemannsorganisasjon.

Forvaltningslovens kapittel IV og V (saksforberedelse og vedtak)

Utredningsplikten (fvl. § 17)

Den enhet som behandler saken på vegne av UiS skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før avgjørelse treffes. Den enheten som er ansvarlig for saksforberedelsen må sørge for at faktum blir klargjort. Dette innebærer også å kontrollere opplysninger som legges frem av parter i saken eller andre. Dette har også en side mot kontradiksjon, som omtales nedenfor.

Informasjonsplikten/Kontradiksjon (fvl. § 17 og §§ 16 og 18)

Part i saken skal varsles og gis anledning til å uttale seg før uttalelse utferdiges. Part i saken vil som hovedregel også ha rett til å uttale seg om opplysninger om parten og saken under saksforberedelsen. Dette vil kunne være både dokumentasjon av og påstander om faktiske forhold, men det kan også romme mer vurderingspregede utsagn om parten eller dennes forhold.

Kort sagt bør kontradiksjonsprinsippet følges gjennom hele saksbehandlingen, fra mottak av varsel til ferdigstillelse av uttalelsen. Parter i en uredelighetssak bør alltid forelegges utkastet til rapport før den ferdigstilles, med anledning til å uttale seg om de faktiske forholdene som gjengis i rapporten.

Partsinnsyn (fvl. § 18)

Det følger av forvaltningsloven § 18 at en part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, når ikke annet følger av loven, se §§ 18 og 19.

Partsbegrepet (fvl. § 2 bokstav e)

Forvaltningslovens partsbegrep må brukes i forskningsetiske saker. Partbegrepet er definert slik i fvl. § 2 bokstav e:

«person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder»

Dette innebærer at forsker(e) som får sin forskning undersøkt, har partsrettigheter etter forvaltningsloven, så som innsynsrett som nevnt over. Et praktisk eksempel vil være saker hvor medforfatteres bidrag undersøkes som en del av saken. Samtlige medforfattere hvis bidrag undersøkes må i slike tilfeller behandles som parter i saken. Det innebærer videre at flere forskere kan bli parter under behandlingen av forskningsetiske saker, selv om de ikke var det fra starten av/ikke var omfattet av meldingen. Så snart UiS har mottatt en henvendelse om en navngitt forsker, må vedkommende varsles og gis rett til å uttale seg. Det samme må gjøres dersom saken utvides til å omfatte flere forskere ved UiS underveis i saksutredningen.

Begrunnelse og skriftlighet (fvl. § 24)

Alle avgjørelser, enten det gjelder avvisning av saken eller behandling av saken med påfølgende uttalelse, må nedfelles skriftlig og begrunnes av enheten som behandler saken.

Under saksbehandlingen skal det skrives møterefater, samt tas notater fra samtaler med de involverte i saken, slik at det som er formidlet muntlig er dokumenterbart. Sporbarheten av saksopplysninger er svært viktig på alle trinn av saken.

Oversendelse/underretning til partene (fvl. § 27)

Så snart som mulig etter at det er tatt en avgjørelse i en sak, enten dette gjelder avvisning eller en uttalelse i den konkrete saken, skal partene i saken orienteres om avgjørelsen med gjenpart av beslutningen/rapporten.

I underretningen må partene også informeres om eventuell klageadgang, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåten ved klage.

Klagesaksbehandling (fvl. kapittel VI)

Klageadgang ved uttalelser i forskningsetiske saker

En uttalelse fra institusjonen i sak om mulige brudd på forskningsetiske normer er ikke å anse som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. I utgangspunktet vil det derfor heller ikke være klagerett på slike uttalelser i sin alminnelighet.

Forskningsetikkloven § 6 femte ledd fastsetter imidlertid at uttalelser som konkluderer med at forsker/forskere har opptrådt vitenskapelig uredelig, kan påklages til Granskingsutvalget av forskeren/forskerne som har fått uttalelsen mot seg.

Klage skal fremsettes overfor UiS ved forskningsdirektøren og skal inneholde navn på klager, eller den det klages på vegne av, samt en angivelse av hvilken uttalelse det klages over. Klagen bør også nevne de grunner klagen støtter seg til. UiS vil deretter forestå oversendelse til Granskingsutvalget som klageorgan.

3. Oppfølging av uttalelser fra forskningsetisk utvalg (FEU)

3.1 Hva tar uttalelser fra FEU stilling til?

Når FEU opptrer som redelighetsutvalg skal utvalget avgi uttalelser på vegne av UiS i saker om mulige brudd på forskningsetiske normer i konkrete saker. Se nærmere Retningslinjene, pkt.3. Ettersom uttalelser fra Granskingsutvalget, jf. forskningsetikkloven § 7, følger de samme bestemmelsene vil

det som fremgår nedenfor også gjelde for oppfølging av uttalelser fra Granskingsutvalget. Uttalelser fra FEU skal i det minste ta stilling til følgende (jf. forskningsetikkloven § 8 første ledd):

- a) om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig eller ikke,
- b) om det foreligger systemfeil ved institusjonen, og
- c) om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake

Hvis uttalelsen fra FEU påpeker systemfeil, jf. bokstav b), må universitetsledelsen følge dette opp.

Oppfølgingen av uttalelsene for øvrig, det vil si det som gjelder vitenskapelige arbeider omfattet av uttalelsen, jf. bokstav c), og/eller reaksjoner overfor forsker(e), skal imidlertid følges opp administrativt ved det aktuelle fakultetet.

3.2 Systemfeil

Hvis en uttalelse fra FEU konkluderer med at det foreligger systemfeil ved UiS skal dette følges opp av universitetsledelsen. Systemfeil må her forstås i vid forstand. Det kan være ulike forhold ved universitetets arbeid med forskningsetikk det er behov for å forbedre, som for eksempel rutiner for opplæring i forskningsetikk, oppfølging av veiledere eller praktiseringen av bestemte forskningsetiske normer.

3.3 Tilbaketrekking eller korrigerings av vitenskapelige arbeider

Hvis det i en sak som er gransket av FEU objektivt sett foreligger brudd på anerkjente forskningsetiske normer og et vitenskapelig arbeid av denne grunn har et uforsvarlig grunnlag, kan FEU konkludere med at arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake, jf. forskningsetikkloven § 8 første ledd bokstav b. Slike tilrådinger fra FEU skal altså gjøres på objektivt vitenskapelig grunnlag, uten hensyn til den subjektive skylden hos forsker(e) som er involvert.

Konklusjonene fra FEU er etter loven tilrådinger («bør»). Dette for at en uttalelse ikke skal komme i konflikt med institusjonenes akademiske frihet. Det vil derfor være opp til UiS å vurdere og eventuelt gjennomføre tiltakene som tilrås.

Dekanatet ved det aktuelle fakultet er ansvarlige for å vurdere og eventuelt gjennomføre tilrådingen fra FEU. Hvis tilrådingen fra FEU går ut på korrigerings av vitenskapelig arbeid skal gjennomføringen av korrigeringer forstås av forfatter(ne). Dekanatet har imidlertid et ansvar for å tilse at korrigeringer blir gjennomført i tråd med tilrådingene fra FEU.

Forskningsdirektøren skal orienteres om dekanatets oppfølging.

3.4 Sanksjoner og andre reaksjoner

Forskingsetikkloven regulerer ikke bruk av sanksjoner, men er basert på at eventuelle sanksjoner må følges opp av forskningsinstitusjonen i egenskap av å være arbeidsgiver og/eller gradsgivende institusjon. Hvis det i FEUs uttalelse konkluderes med at forsker(e) ved UiS har opptrådt i strid med anerkjente forskningsetiske normer, skal vurderingen av hvorvidt dette skal få personmessige konsekvenser for den enkelte forsker foretas i linjen for personalledelse.

Hvis det besluttes å reagere overfor forskeren/forskerne vil regelverket for hvordan dette skal skje fremgå av statsansatteloven kapittel 4 (Vedtaksmyndighet og saksbehandlingsregler). Saksbehandlingsreglene fremgår av § 32.

Er det tale om en ph.d.-kandidat må det aktuelle fakultet ta stilling til hvorvidt det er grunnlag for tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen etter universitets- og høyskoleloven § 4-13, jf. ph.d.-forskriften § 5-8. Det er det fakultære doktorgradsutvalget som fatter vedtak om tvungen avslutning dersom vilkårene er oppfylt.

3.5 Varsle andre

Universitetsledelsen skal vurdere om det ved oppfølgingen av saken er behov for å orientere offentlig myndighet som fører tilsyn med det aktuelle området eller politianmelde forholdet hvis det dreier seg om en straffbar handling. Videre må det vurderes om det er behov for å varsle eventuelle eksterne finansieringskilder til den aktuelle forskningen, så som Forskningsrådet eller EU-organer.